תלמוד בבלי · אחרונים · רש״ש · סדר מועד

רש"ש על תענית

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"ש על תענית

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשש-על-תענית/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 4
דף ג. 5
דף ג: 5
דף ד. 6
דף ד: 7
דף ה. 8
דף ה: 8
דף ו. 8
דף ו: 9
דף ז. 9
דף ז: 10
דף ח. 10
דף ח: 10
דף ט. 10
דף ט: 10
דף י. 11
דף י: 12
דף יא. 12
דף יא: 13
דף יב. 13
דף יב: 13
דף יג. 14
דף יג: 14
דף יד. 16
דף יד: 16
דף טו. 17
דף טו: 17
דף טז. 18
דף טז: 19
דף יז. 19
דף יז: 21
דף יח. 21
דף יח: 22
דף יט. 22
דף יט: 23
דף כ. 23
דף כ: 23
דף כא. 24
דף כא: 24
דף כב. 24
דף כב: 25
דף כד. 25
דף כד: 25
דף כה. 26
דף כה: 26
דף כו. 26
דף כו: 27
דף כז. 27
דף כז: 28
דף כח. 29
דף כח: 30
דף כט. 30
דף כט: 30
דף ל. 31
דף ל: 32
דף לא. 32

דף ב.

במשנה רא"א מיו"ט הראשון ש"ח. וכ' התוי"ט דהיינו בתפלת יוצר כו' ונ"ל דלא איכפת לן להפסיק כו' כיון דצורך תפלה היא. כבר הקדימו בזה הרשב"א בתשובה הביאו הד"מ בסי' קי"א אות ב' וע"ש וכן הביאו הב"י בסי' רל"ו בקיצור. ואע"ג דהרא"ש בסי' ב' הביא מהירושלמי דאינו יכול להפסיק בהכרזה זהו אליבא דר' יהודה אבל ר"א פליג עליה בהא. תדע דבגמרא מספקא לר"א אי מניסוך גמר לה ומזכירין מאורתא אע"ג דלר"י ל"ל להא מטעם הירושלמי שהביא הרא"ש שם:

שם רי"א העובר כו' האחרון מזכיר. התוי"ט דקדק מדוע בר"ה קרי ליה השני והכא ק"ל האחרון. ול"נ דלהכי קאמר הכא האחרון כדי לזוגו למלת האחרון שקדם לו וכי"ב כ' התוי"ט בעצמו בר"ה שם במשנה הקודמת ע"ש. [וגדולה מזו כתב בשבועות פ"ז מ"ח ד"ה נתגלגלה] . וכה"ג משני ר"א בסנהדרין (י ב) ואיידי דבעי למיתני עיבור שנה תנא נמי עיבור חדש:

תד"ה אלא. אבל בסדר זרעים אומר כו'. כצ"ל:

תד"ה וישמע. וכמו ההיא וישמע אליה אלהים. לכאורה יותר ה"ל למינקט כמו יפתח ה' כו' דדמי ליה טפי ועליו ג"כ ה"ל לציין:

בא"ד וא"ת כו' יורקמי שר של ברד הוי. ק"ק מדוע לא מקשי נמי מגבריאל שר של אש דשם. ואין לומר משום דלפעמים הוי לטובה כמו אש דאליהו בהר הכרמל א"כ גם בברד נוכל לומר כן עיין רש"א בח"א:

בסה"ד. צ"ל נמסר:

דף ב:

גמרא וריו"ח כו' א"ל גשמים היינו פרנסה. וכן אמר רב יוסף בברכות (לג) מתוך שהיא פרנסה כו':

מה שהקשה בגבורת ארי (להגאון בעל ש"א וט"א) דריו"ח אדריו"ח כבר קדמו בזה הפרד"ר דרוש כ"א:

שם מה ניסוך המים מאורתא דאמר מר כו'. הגבו"א כתב מסברא דאין ניסוך המים למחר ע"ש. והוא מפורש בירושלמי פ"ד דסוכה ה"ו הביאו המל"מ פ"י מהל' תומ"ס:

שם וכשם שד"מ הללו א"א להם בלא מים. כצ"ל:

רש"י ד"ה מלולב. שכשם כו' כדאמרי' בסוכה. אולי צ"ל כדאמרי' לקמן:

תד"ה העובר לפה"ת ביו"ט האחרון של חג כו'. כצ"ל:

דף ג.

רש"י ד"ה לפי שאין נעצרין. אלא חוק גשם הוא מזכיר דרוחות מועילות כו'. כצ"ל:
תד"ה ואילו. כשאמר על הארץ יהיה טל כו' כתיב ויעש כן. נ"ל להוסיף עוד ומפרש להדיא ויהי חרב וגו' כתנאו. אבל בתנאי ההיפך לא כתיב רק ויהי כן ולא מפרש להדיא ויהי כו':
בא"ד ועוד מצאתי כשאמר כו'. כצ"ל:
בא"ד וכדומה לזה ויקרא אלהים כו'. כ"ה שם במדרש:

דף ג:

גמרא רוח שא"מ חזיא לבי דרי. ופרש"י ונחייב להזכיר. וקשה דהא טל דברכה וודאי נצרך ואפ"ה לא חייבו חכמים להזכירו ואף דמיעצר וע"כ צ"ל כמש"כ הר"ן דאין החיוב אלא במה שנעצר לגמרי וכמש"כ רש"י בעבים וא"כ רוחות נמי. ויש לחלק קצת. אבל העיקר נ"ל דאה"נ דהוי מצי לשנויי הכי אלא דעדיפא משני ונ"מ למש"כ הר"ן דנהיגין ברוח בהזכרה ובטל בשאלה מפני שהטל מתבקש יותר כו' ע"ש:
שם ל"ק הא דאתא ניחא הא דאתא רזיא. לכאורה משמע דקאי אזיקא. אבל מפרש"י ותוס' מוכח דקאי אמיטרא. ואולי מפני דלישני ניחא ורזיא מצינו לקמן במיטרא:
שם שימשא דבתר מיטרא כו' למעוטי כו' ושמשא דביני קרחי. נ"ל דשימשא הראשון דביו"ד פירושו שמש. והב' דח"י הוא מלשון שמשותיך (ישעיה נד) דפי' חלונות ועמש"כ ביומא (כח ב):
רש"י ד"ה אלא דמכניפנא. ואריכת לשון בעלמא הוא כו'. לעד"נ ליישבו ע"פ מש"כ בס"ד בק"א להט"א במגילה על הא דאיתא שם (ו) למה נקרא שמה רקת כו' מלאים מצות כרמון ע"ש. (ונ"ל דזהו ג"כ כוונת הש"ס בברכות (ד ב) מפני מה ל"נ נו"ן באשרי מפני כו' דכתיב נפלה כו' ארנב"י אפ"ה חזר דוד וסמכן ברוה"ק שנאמר סומך ה' לכל הנופלים ר"ל שרמז בזה על הנו"ן דהכוונה בו על הנפילה (אלא שלא רצה לאמרה בפירוש) מדאמר סומך כו'. מכלל דאיכא נופלים ונכון בע"ה). אולם גי' הע"י דגרס לתרוייהו ע"ש אינו מיושב בזה:
תד"ה בימה"ח. וכן זכרנו כו' מספק מחזירין. עי' ברכות (יב ב) בתד"ה והלכתא ובס"פ תה"ש ד"ה ומסתברא:
בא"ד דה"ק בירושלמי ומה שאלה כו' אומר בש"ת הזכרה כו' לא כ"ש כו'. ושם (כט ב) כתבו דש"ס דילן פליג ע"ז:

בא"ד ואפי' נזכר קודם ש"ת אינו אומר כו'. כצ"ל:
תד"ה הא בחרפי. פי' הא דאמר נעצרים כו'. מה שהקשה בגבו"א דלפ"ז אין דברי התרצן הולכין על סדר אחד. כיוצא בזה מצינו בשבת (ס"ד יב) לגי' ר"ת שהביאו התוס' שם בד"ה שמש. ועמ"ש בברכות (נא) בזה בס"ד. אך בל"ז פירושם אינו מתיישב על לבי:

דף ד.

גמרא וארא כל ת"ח שאינו קשה כברזל כו' א"ל ר"א כו' אנן מהכא מתנינן לה כו'. בע"י נשמטה מימרא דרב אשי ע"י שגגת המעתיק וסמיך הא דא"ל ר' אבא כו' אמימרא דרבא האי צמ"ר דרתח כו' ונדחק שם הרי"ף לזווגם. ולא עיין בגמרא:
רש"י ד"ה והיינו דא"ל נביא. מדגני בי' כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה וכתיב אשר לא צויתי. ולא דברתי ליפתח ותהי חק בישראל. כ"נ דצ"ל. ותיבות מימים ימימה נראה למחוק. ור"ל כדפרש"י שם גזרו שלא יעשה עוד אדם כן וא"כ מוכח דמעשה מגונה היה מדעתו ולא שהשי"ת דבר לו:
בא"ד ואית דל"ג האי ולא דברתי דטעי כו' דל"כ אלא אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי. כצ"ל:
בא"ד ובאגדה קא חשיב כלב כו'. הוא במ"ר פ' חיי שרה ובס"פ בחוקותי:
תד"ה והיינו. בהגהת הגרי"פ צ"ל כ"ז איתא במ"ר כו' ע"ש ותמצא ככל הדברים האלה רק בשינוי לשון קצת וכן במדרש חיי שרה:
גמרא ר"י היא דאמר משעת הנחתו. עי' גה"ש. ולעד"נ דר"י דמתניתין סובר דמיוצר של יו"ט האחרון מזכיר דומיא דמיו"ט הראשון דר"א דמסקינן לעיל דמלולב גמר וכ"כ רש"י לעיל (ג) ד"ה הי ר' יהושע (והג"א שציין ע"ד ר' יהושע דהיינו במוסף תמוה מהא דפריך שם אילימא ר' יהושע דמתניתין הא אמר ביו"ט האחרון) אבל ר' יהושע דברייתא ס"ל מליל יו"ט האחרון כמש"כ התוס' (ב ב) ד"ה משעת. וכן מהא דלעיל אילימא ר' יהושע דמתניתין כו' אלא ר' יהושע דברייתא כו' משמע להדיא דפליגי אהדדי (ובירושלמי מקשה מיחלפא שיטתי' דר' יהושע כו' (דקס"ד משעת הנחתו היינו מז') אר"מ שכל היום כשר ללולב ופריך ויזכיר מבערב כו' עיי"ש. ובזה י"ל קצת סתירת פרש"י על הא דמשעת הנחתו אשר עמד עליה הגבו"א וע"ש ותראה שנעלם מעיניו הירושלמי) וסמוך לגשמים משמע ליה לרבא דהוא ליל יו"ט האחרון לכן מוקי לה דוקא כר"י דברייתא:

דף ד:

גמרא אמר עולא תרי תנאי אליבא דר"י. הגבו"א הקשה מדוע לא משני הא דידיה הא דרבי' כו' ע"ש. ובירושלמי הלכה ב' משני באמת כן. והנה הואיל דבגמרא דילן איתא להדיא בברייתא דהא דהעובר לפה"ת כו' אמר משום ריב"ב ע"כ בירושלמי שם ט"ס וצ"ל קדמייתא בשם ריב"ב ותנייתא בשם גרמי' ושפיר פשיט כן מהא דאריו"ח כו' ע"ש כי כן דרך האמוראים אחר שאמרו הלכה כפלוני מפרשי אח"כ טעמו כמו בברכות (יד סע"א) וסוכה (מו סע"א) וש"מ. ועוד כיון דבגמרתינו לקמן פסק ריו"ח כר"י בהא דהעובר לפה"ת כו' יש לנו לומר דגם בירושלמי הוא כן. והק"ע במחכ"ת שגה בזה:

שם וכי מתורגמן שואל דבר שא"צ לצבור. לפמש"כ רש"י לעיל בסמוך בד"ה תרי תנאי והזכרה שיכול להזכיר ביו"ט מזכיר. דמשמע דיש עוד בו צורך עד תשלום תפלת יוצר א"כ מאי מקשה. ע"כ נראה דשיטת גמרתינו היא כפי שפי' הר"ן (וכ"מ מהרא"ש) דברי הירושלמי דהא דמקשה ויזכיר מבערב קאי אפסח ע"ש. אלמא דכבר א"צ בו מבערב:

מה שהקשה הגבו"א דמ"ל בטעה והתחיל של חול ע"ש. כבר קדמו בזה המ"א בסי' קי"ז ס"ק ב' וישובו הוא ג"כ כעין ישוב המ"א ע"ש:

שם רבה אמר כו' עד שיעבור זמן שחיטת הפסח. עפרש"י. ומזה ראיה ברורה למש"כ הר"ף והרא"ש בר"פ תה"ש גם לר"י דאמר תה"ש עד ד' שעות מ"מ היכא דטעי וצלי לאחר ד' שעות שכר תפלה יהבו לי' ועי' ר"ס פ"ט בטור וב"י והאחרונים:

מש"כ הגבו"א דאם נפרש כוונת רבה עד הערב ע"כ ל"ל הא דירושלמי דלית כ"ע תמן דא"כ יש לחוש בליל מוצאי יו"ט דישאל. תמוה דהרי שמע דבמוסף הפסיקו מלהזכיר ואין שאלה בלא הזכרה כדלעיל:

רש"י ד"ה והאריו"ח. דאין אומר בה"ש ביו"ט. מפרש כן לרווחא דמילתא בכדי שתסוב הקושיא גם על תירוץ הראשון דגברא כו':

רש"י ד"ה להפסקה איתמר. דכשהוא מפסיק לשאלה בעה"פ פוסק נמי להזכרה. ור"ל והא דקאמר הלכה כר"י לא קאי אלא על ריש דבריו (וזה דלא כגבו"א ומתורץ קושייתו לקמי' בד"ה ואנן דאמאי לא בעי אהפסקה ג"כ וזהו שדחקו לרש"י) ומש"כ לקמי' בד"ה פסק מלשאול אלמא לא ס"ל כר"י כוונתו לדייק מריש דברי ריו"ח וסרה בזה תמיהת הגרע"א בחדושיו. גם מה שתמה על פרש"י בד"ה הא לן מהא דקאמר הש"ס ואנן דאית לן תרי יומי כו'. הלא רש"י ישב שם במש"כ לר' יהודה דאמר כו'. וכ"מ להגר"א בר"ס קי"ד:

והנה שיטת רש"י דשואלין בכ"מ בז' מרחשוון והחילוק הוא רק בהזכרה דבזהמ"ק או לדידן דאית לן פירי בדברא לא מזכירין עד ז' במ"ח ובזמן שאין מקדש בא"י כר"י. ולכן

מש"כ הגר"א שם אבל צ"ע דהא לקמן בר"ס קי"ז כו' ולא כרש"י כו' נ"ל דט"ס הוא וצ"ל אלא כרש"י. וס"ל דמאי דקאמר השתא דאתית להכי הא והא כו' הדר ביה מסברא דפירי בדברא וכן בירושלמי ליתא אלא תירוץ השני (וע"ש דמוכח כפי' התוס'). ולפ"ז א"ש בפשיטות שאלת ואנן דא"ל תרי יומי כו' אפי' לפסקא דריו"ח ונכון בעז"ה: מה דמשמע בגבו"א בסד"ה הא לן דר' אלעזר היה תלמיד דריו"ח ורב ולא דשמואל. אישתמיטתיה במחכ"ת גמרא דעירובין (סו) ודב"ב (פב ב) דמבואר שם דשמואל הוה ג"כ רביה וכ"כ הוא עצמו בש"א בראשו:

רש"י ד"ה לאבא. חבירי. ועי' ברכות (מז) בפירושו ומש"כ שם:

דף ה.

במשנה רמ"א עד שיצא ניסן שנאמר כו'. הגבו"א הקשה דהא לקמן בגמרא אמר דירד להם רביעה שניה בה' בניסן וא"כ מנ"ל עד שיצא ניסן. ול"נ הואיל דהנביא אמר סתם בראשון ולא ביאר באיזה ימים בחדש כדרך הכתובים בכ"מ ש"מ דכל החדש ראוי לכך ואז מעשה שהיה כך היה:

בגמרא שם נמצא עומר הקרב מתבואה של ששה חדשים כו'. שאלני חכם אחד דהא תנינן במנחות (פה) זורעה קודם לפסח שבעים יום ואעומר קאי ע"ש בתד"ה אין וד"ה וזורעה. והשבתיו דברי התוס' בב"מ (קו ב) שכתבו דהתם דוקא בקרקע חשובה ע"ש:

שם א"ר יהודה שור כשהוא חורש הולך ובוכה. וכתיב נושא משך הזרע. משמע דבחרישתו נושא גם הזרע וסייעתא למה שפירשתי בס"ד בב"ב (יט) הא דמפולת שורים דבב"מ (קה ב) ע"ש:

שם וא"ל ר"נ לרי"צ מ"ד כי קרא כו'. כצ"ל בו':

דף ה:

גמרא תנא כתיים עובדים כו'. כצ"ל וכן בפרש"י ד"ה ששקולה:

דף ו.

גמרא דתניא איזו היא רביעה ראשונה. בנדרים ליתא מלת ראשונה ועמש"כ לקמן (יט) ברש"י בס"ד:

שם אר"ז לנדרים דתנן כו'. הגה"ש הקשה מדוע לא הביא לשכירות בתים דתני ברישא דמתניתין כו'. ול"נ דר"ז כוון למתניתין דנדרים. (וכמ"ק בנדרים דשם ל"א אלא לנודר ולא הביא דתנן כו' משום דהתם קאי במתניתין דשם) ושם ליתא להא דהמשכיר כו'.

והא לא תיקשי מדוע לא הביא ממתניתין דשביעית. די"ל ע"פ הא דאיתא בב"מ (קיד ב) בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא ע"ש בפרש"י. אבל בהא דרנב"י לקמן דמייתי הא דתנן בשביעית עד מתי כו'. וטובא איכא התם דמתניין קודם לזה קשיא. לזה י"ל ע"ד שכתבתי בשבת רפ"ב ע"ש. עוד נ"ל ליישב לפי שהגי' שלפנינו שם במשנה היא מאימתי כו' וע"ש בר"ש ושנ"א דמוכח גי' זו בירושלמי וגירסת הגמרא כאן כתב הר"ש דא"א לקיימה. לכן הביאה רנב"י להורות לנו גירסתה ופירש ג"כ טעמה. והוא ע"ד שכתבו התוס' בב"ב (קנט ב) בד"ה א"ל ע"ש ונכון בעז"ה: הגבו"א דייק מהא דר"ז דלת"ק בעינן ג"כ שיגיע או דסגי בחדא אי בירידה אי בשיגיע דא"ת דלא תלי רק בירידה א"כ אין נ"מ בזמנה כלל לת"ק. ול"נ דנ"מ כגון אם ירדו מרביעה ראשונה בלי הפסק עד זמן רביעה שניה והיא בכלל וכרשב"ג ולהכי הקדים הש"ס דבריו בכדי לפרש בהם דברי ר"ז. והשתא מתורץ ג"כ קושייתו לעיל על פי התוס' בנדרים דרשב"ג לא איירי כלל לענין נדר א"כ למאי מייתא הש"ס לדבריו התם. דשפיר מייתא ליה לפרושי ביה דברי ר"ז ונכון בעז"ה:

רש"י ד"ה אין היחידים. והואיל כו' בר"ח הוא אין ליחידים להתענות. נ"ל דחסר בדבריו מלת וכו' ועי' הגהת הב"ח. ובגבו"א לקמן (יו"ד) בסד"ה הגיע ר"ח פי' בכוונתו דר"ל דאין להם להתענות בו ביום הואיל דר"ח הוא ותנן אין גוזרין תענית עה"צ בר"ח. והוא רחוק:

דף ו:

גמרא דאר"י ברי"צ הני ענני דצפרא כו'. בברכות הגי' רב שמואל ברי"צ וכ"ה גי' התוס' כאן:

רש"י ד"ה פרט. לא תפאר כו'. צ"ע דפרט כתוב הדר הוא ופרט כרמך לא תלקט (ויקרא י"ט:י'). ואולי דמפרש בזיתים דקתני קאי אדלעיל ור"ל בפרט ועוללות דזיתים ולכן הביא קרא דלא תפאר הכתוב בזיתים. אבל ז"א דפרט ועוללות אינן נוהגות בשאר אילנות זולת בכרם כדמוכח בחולין (קל) וכמש"כ בס"ד בפ"ז דפאה (מ"ב). ושם בחולין דרשינן האי לא תפאר לענין פאה. ועי' ב"ק (צד) בפרש"י ד"ה חייב בפרט ובמש"כ שם:

רש"י ד"ה לגוף. עד שנעשה תוחח. כצ"ל בב' חתי"ן:

דף ז.

תד"ה אם. והא דאמרי' כו' היינו דוקא ת"ח כו'. הגבו"א הקשה דהא משני שם הש"ס הא בגדול והא בקטן. מדברי הש"ך ביו"ד סי' רמ"ו ס"ק ח' משמע דמפרש גדול וקטן היינו בחכמה לא בשנים וא"כ זהו תירוץ התוס':

דף ז:

גמרא אר"ח ב"ח גדול יום הגשמים כיום שנבראו שו"א כו'. לקמן (ט ב) תניא כו' ללמדך שגדול יוהג"ש כיום שנבראו בו שו"א שנאמר כו'. וה"ל להש"ס למימר הכא ותנא מייתי לה מהכא ולאתויי הברייתא כדרך הש"ס בש"מ כיוצא בזה:

רש"י ד"ה ואתה תשמע. ואומר ונתת מטר על ארצך. כצ"ל:

רש"י ד"ה ועז פניו ישנא. בש' (ר"ל שמאלית) וא'. משמע שהיה הנוסחא לפניו בקרא ישנה בה':

תד"ה בראתים. וא"כ משמע דגדול כו' מדמשתבח ביה כו'. כצ"ל:

דף ח.

גמרא וא"ר אמי מ"ד אם ישך הנחש כו' אם ראית דור כו'. וכתב הגבו"א ובערכין דריש ר"ל להאי קרא לע"ל כו'. לפלא שהביא מערכין ונעלם מעיניו שגם כאן בסמוך מביא הש"ס להא דר"ל:

שם שנאמר ויצו עליה במפגיע. כצ"ל:

רש"י ד"ה שלמודו קשה (בסופו). שהיא קודם לגמרא. מפרש פנים מלשון לפניו שפירושו קודם:

דף ח:

תד"ה אלא. ומה שמתרבה בשביל הברכה אית להו רשות למישקל דהיינו כו'. כצ"ל:

דף ט.

תד"ה עשר. דהמ"ל את תבואת זרעך. כצ"ל. דזרעך איצטריך למעוטי לוקח (ב"מ פח ב):

בא"ד כלומר אם לא תעשר כו'. וכן בסה"ד לפי' הר"ן. מזה סייעתא לפי' התוי"ט בפ"ג דדמאי מ"ב בד"ה שאינו:

דף ט:

גמרא ללמדך שגדול יום הגשמים כו'. לעיל (ז ב) ועמש"כ שם:

שם וכתיב מכין הרים בכוחו וגו'. רש"י והגרי"פ והגר"א מחקוהו. ולעד"נ דצ"ל עושה ארץ בכחו מכין תבל בחכמתו וגו'. והוא בירמי' (י) וסמיך ליה לקול תתו המון מים כו' והוא למוד אחר. וכ"מ מפורש במ"ר בראשית פי"ג דר' אושיעה דורש מהך קרא דעושה

גדולות כו' ר' אחא מייתי ליה מהכא עושה ארץ כו'. גם הגי' שלפנינו יש ליישב דבסמוך להאי קרא דמכין הרים כו'. כתיב פקדת הארץ ותשוקקה וגו' ונכון בעז"ה:

שם דאלת"ה אבק ועפר מן השמים המ"ל. לפי הנחת הטעמים דמלת ועפר מוטעמת באתנח. תיבות מן השמים קאי אדלקמי' אירד עליך כו'. אך עומק פשוטו של מקרא נראה כפי' הגמרא וטעמו יתן ה' את מטר ארצך מן השמים (ע"ד הכתוב למטר השמים) אבק ועפר. ירד עליך (פי' המטר הנזכר) עד כו'. וע"ש בביאור:

דף י.

רש"י ד"ה בברייתו ש"ע. והקב"ה כינסן כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה נהור ענני. וחשרת לשון השרת כמו אין שורין דיו. עי' מהרש"א ולפירושם צ"ל דהח' במקום ה' וכמש"כ בח"א בדרשה דחכשרת. ול"נ לפרש מלשון משחירין דרפ"ה דביצה בגמרא ע"ש וע"ד כבש כשב ועמש"כ בעירובין (קא):

תד"ה קרי. שהמים בעננים מתכשרים. לפני הרש"א בח"א הי' הגי' מתקשרים בק':

במשנה בג' במ"ח שואלין אה"ג רג"א בז' בו. ירושלמי בסוף הלכה תני אם היתה שנה חסרה נותנין לה חסרונה כו' דברי רשב"ג ר' אומר לעולם הולכין אחר סידרה אם היתה השנה מעוברת (פירש הק"ע כגון שעיברו השנה אחר ר"ה מיד כו'. ול"נ דמעוברת היא הפך חסרה ר"ל דהיה בין ניסן לחשוון ה' מלאים כמו שפי' בחסרה. או דר"ל דהשנה שעברה היתה מעוברת ולכן יהיה מועד הגשם בשנה זו קודם ג' חשוון) הולכין אחר עיבורה. וכ"ה בתוספתא רק בחילוף הדעות. מחלפה שיטתי' דרבי תמן הוא אמר אחר סידרה וכה הוא אמר אחר עיבורה. פי' הק"ע תמן בערכין כו' ע"ש. ול"נ דמקשה מיניה וביה מ"ש כשהיתה השנה חסרה אינו משנה מסדר שאר שנים ושואלין בג' מ"ח וכשהשנה מעוברת משנה הסדר. ועי' בבבלי ר"ה (טו) לענין ט"ו בשבט ר"ה לאילנות דמסקינן דאף במעוברת הולכין אחר רוב שנים. ולהגבו"א נעלמו הירושלמי והתוספתא ע"ש:

שם כדי שיגיע אחרון שבישראל כו'. משמע שיש שהולכין לבתיהם בתוך החג ועתוי"ט. וק"ל דהא חייבין בשמחה כל שמונה ועיקרה בזמן המקדש בבשר שלמים וא"כ מוכרח כ"א להיות בירושלים כל שמונה וגם שמיני טעון לינה (סוכה מז). ועי' תוס' ר"ה (ה) ועמש"כ במו"ק (ט) בס"ד. ובחשבון ט"ו ימים שיגיע בהם לקצה א"י עי' בתוי"ט דבר נחמד בזה. אבל תמיהני כיון דביום ט"ו גופי' מתחילין לשאול א"כ לא ישאר רק י"ד ימים. וגם לאותן הדרים בהקרנות יעלו יותר מט"ו יום בעבור האלכסון:

גמרא ובגולה עד ס' בתקופה. הגבו"א לעיל (ד ב) בד"ה הא לן ר"ל דהכוונה רק על פומבדיתא וכתב ואע"ג דעיר אחת כגון נינוה הצריכה למטר איכא למ"ד בש"ת כו' ע"ש. ותימה דע"כ ל"פ אלא כגון דצריכה בתקופת תמוז דכ"ע לא שאלי אז אבל הכא בס' אחר התקופה דכ"ע שאלי פשיטא דשואלת ג"כ בברכת השנים:

שם אמר שמואל הלכה כחנניא. מה שהקשה הגבו"א מ"ש מהזכרה דאינה מבערב מטעם דלית כ"ע תמן. כבר ישבו המ"א ר"ס קי"ד והק"נ אות ח':

במשנה הגיע ר"ח כסליו כו' ב"ד גוזרין כו'. עתוי"ט שכתב ומתניתין דהכא כר' יוסי דהלכה כמותו. ותימה דלדידי' בר"ח כסליו לא התחילו להתענות אלא היחידים כדאמר בעצמו לעיל (ו) וכן פרש"י שם דמתניתין כר"מ וכ"ה בירושלמי:

דף י:

גמרא ת"ר אל יאמר אדם תלמיד כו' אלא כל ת"ח יחידים. א"כ משמע דמחוייבים להתענות כיון שהם בכלל יחידים. וכ"נ מהתוס' מדלא הוכיחו דיחיד עדיף מתלמיד מזה דיחיד מחויב ותלמיד רק אם רצה וכ"כ הב"י והאחרונים בר"ס תקע"ה. ולכן בחנם גמגם התוי"ט על הרא"ש והרע"ב שפי' יחידים ת"ח:

שם על החולה ונתרפא ה"ז מתענה ומשלים. עי' גבו"א. ואישתמיטתי' דברי רש"י לקמן (כה ב) בד"ה ויהיו הצבור:

דף יא.

גמרא תנא חסוכי בנים משמשין מטותיהם בשני רעבון. להגבו"א פסיקא ליה דאפי' יש לו בנים הרבה. אם אין לו בת דלא קיים עדיין מצות פ"ו לב"ה מותר ג"כ. ולעד"נ דזה תלוי בדין דשהה עמה עשר שנים ולא ילדה כו' ביבמות (סד) דהביא הנ"י שם דיש שפי' דכל שיש לה ולד א' אין כופין ושלזה הסכים הרשב"א. וכתב עוד דלכ"ע אם לא ילדה אלא זכרים או נקבות אע"פ שזו"נ היא המצוה אין כופין להוציא:

שם אלא שציער עצמו מן היין. ר"ל בהימים הראשונים שלא עלו לו למנין הנזירות. כי הימים העולין המצוה רבה על החטא ומבטלו כמש"כ התוס' בריש נזיר:

שם ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש. מדלא קאמר אלא מן היין כדלעיל. נראה דמפרש קדוש יהיה (במה) גדל פרע כו':

רש"י ד"ה כל פרסה. ואיהו לא מסתפי ממעיינא כו' וכדאיתא בב"מ כו'. יותר ה"ל להביא הא דפסחים (פט ב) דהוה אכיל סגי:

דף יא:

רש"י ד"ה כאילו קדוש. מש"כ המהרש"א עליו (בתד"ה כאילו) א"א להולמו ע"ש:
גמרא במה שימש משה כל ז' ימי המלואים. בגבו"א הקשה אמאי לא שאלו נמי על יום השמיני ע"ש. ולפלא שלא הביא מדברי התוס' בע"ז שם ד"ה במה שכתבו שם מיושב היטב ע"ש:
רש"י ד"ה וה"ג מאי קסבר ר"ה. כגון זה שלא קבל תענית של לילה זה מאתמול כו'. נ"ל דר"ל דאילו בשעה שקבל עליו התענית של יום היה מתנה גם על הלילה שאחריו אין זה נקרא תענית שעות כיון שצרפה ליום הקודם בקבלה אחת ה"ל כיומא אריכתא:

דף יב.

גמרא כל תענית שלא קבל עליו מבעו"י לש"ת. ברי"ף מסיים שנאמר קדשו צום:
רש"י ד"ה הא דאמרת. ואם אכל קודם חצות אין בכך כלום כו'. ר"ל דרשאי לאכול אף שקבל עליו להתענות עד חצי היום וכמש"כ לקמן בד"ה לצעורי נפשי' ובד"ה לשמוטי ולעיל בד"ה וה"ג מאי קסבר:
רש"י ד"ה ואי יתיב מאי. מי סליק לתענית אי לא. נראה משום די"ל דל"א שמואל אלא לענין תפלת עננו אבל מ"מ שם תענית עליו לענין קבלת שכר ואמר רבה ב"ש דדמי למפוחא כו' לומר שאין מקבל עליו שכר כמש"כ התוס' בע"ז (לד) ד"ה מתענין. או דשאל לענין אם נדר קודם לכן להתענות יום אחד אם יצא ידי חובתו בתענית זה (עי' ברא"ש) ולחנם גמגם עליו הגבו"א:

דף יב:

גמרא אי לא מצי לא מצער נפשי'. עי' בגבו"א. וכבר קדמו בזה הרא"ש בפ"ק דשבת סי' כ"ה בסופו ע"ש:
שם רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי. כצ"ל. וכ"ה בשבת (סה"ד בהקדמה) וכ"ה ברי"ף ורא"ש כאן ושם:
תד"ה דאי. ומש"ה קאמר שמואל (ר"ל בהאי לישנא משום) דלוה כו' (דקאמר רב) דוקא כו':
במשנה אוכלין ושותין מבעו"י. כתב הגבו"א דלהכי לריו"ח בפסחים (נד ב) בהש"מ שלהם אסור ול"א ספיקא דרבנן לקולא דא"כ ניקל נמי בבהש"מ דאפוקי יומא והוי תרי קולי דסתרי אהדדי וע"ש דהאריך בראיות. ומה יענה להא דרבי דס"ל בעירובין (לב ב)

דכ"ד שהוא משום שבות ל"ג עליו בבהש"מ וכן לשמואל בפסחים שם דס"ל דבהש"מ שלהם ושל ט"ב מותר (ועמש"כ עליו בס"ד בר"ה כט) וגם אישתמיטתי' מש"כ המרדכי במכלתין (סי' תרל"א). וכן הב"י ר"ס תקס"ב בשם הג"מ דלכ"ע אסור בהש"מ דאפוקי יומא דמספיקא לא נפיק מאיסורא ועמ"א סי' שמ"ב:

רש"י ד"ה בפלגא. קרו ויחל. הוא כפי מה שהביא הרא"ש בשלהי פ' בני העיר ממס' סופרים ע"ש:

תד"ה מה. דהא ל"כ בקרא אלא כו' וקדשו צום אבל אכילה לא כו'. דעתם בפתרון מלת צום כדעת הרד"ק בשם אביו במלכים א' (כא ט) ע"ש:

דף יג.

גמרא במים ולא בנתר ולא בחול. לקמן (ע"ב) איתא ג"כ ולא באהל:

רש"י ד"ה בנחמיה בן חכליי. כתיב בעזרא. ר"ל דהמסופר בנחמיה הוא ג"כ מה שנעשה ע"י עזרא ולכן צריך לכוונם אהדדי:

רש"י ד"ה כ"ש משום אבל. וכש"כ אבל ממש שמתו מוטל לפניו. ר"ל שהיה מוטל לפניו וראה מיתתו לאפוקי חורבן הבית דלא ראהו כלל. אבל כ"ז שמוטל לפניו ממש דעת הרמב"ם בפ"א מהל' אבל ה"ב דמותר ברחיצה ושא"ד והרמב"ן חולק עליו בזה:

תד"ה אר"ח. ויהיב תותי כרעי'. נראה דצ"ל כריה כמו שפי' תחת הכר. אך מש"כ כדי ללחלחו משמע דר"ל שהיה מעביר אח"כ הכר על עיניו תמוה. ונ"ל דגם זה ט"ס וצ"ל כדי לנגבו ומעביר אח"כ הסמרטוט על עיניו והוא כמו דאיתא בבבלי יומא (עח) ע"ש. ובירושלמי שלפנינו הגי' תחות כדה. ופי' הק"ע תחת הכד ע"ש ולא זכר מהגמרא דיומא ולא מדברי התוס':

תד"ה טבילה. מדלא קאמר מ"ל טבילה בחמין דכשרה כגון כו'. כצ"ל:

תד"ה וכן. וקשיא לר"ח דאמר אבל אסור כו'. ר"ל אפילו פניו ידיו ורגליו כמש"כ לקמן בס"ד ומיושב קושיית הגה"ש:

דף יג:

גמרא אילימא בחמין כו'. כתב הרש"א דה"מ לסיוע לרפרם בר פפא מהא כו' ע"ש. ולפמש"כ לעיל דלר"ח אסור אפי' פניו ידיו ורגליו בצונן וכ"כ הגבו"א וכ"מ מדכייל לאבל בהדי ט"ב (ורש"י פי' לעיל דאבל הוא כש"כ מט"ב). וט"ב אסור בזה כמו שהביא הרא"ש והר"ן מפסחים א"כ לא מיבעיא דלא מסייע ליה אלא אדרבה שיקשה עליו למה

אין הבוגרת רשאה כדפריך אילימא בחמין כו' וכדפי' הרש"א בעצמו. ובזה מיושב מה שתמה בגה"ש לקמן דלר"ח לא צריך כלל לאוקימתא דכיחול ופירכוס:

שם והאר"ח אבל אסור להושיט כו'. לעיל מייתי לה בשם רב ששת ול"מ למי שיעיר בזה. וגם לפמש"כ בסמוך יהיה קשה דר"ח אדר"ח:

שם ואם לעבר את הזוהמא מותר. להגבו"א אישתמיט בכאן הטוש"ע ר"ס תרי"ד דביוה"כ אסור לסוך להעביר הזוהמא והוא מהירושלמי:

שם אדברי' כו' בין גואל לרופא כו' מיתיבי כו'. ק"ל מדוע לא הביא הש"ס הכא הא דתני ר' אושעיא כו' (שבת כד) ותענית כו' ואומר מעין המאורע בש"ת דמוכח דאף בתע"צ ממש יחיד אומרה בש"ת. ועמש"כ בברכות (כו):

שם ומאי שייר דהאי שייר. לכאורה תימה דהא שייר טובא דבאמצעיות אוכלין מבעו"י ואסורין ברחיצה סיכה כו' משא"כ בראשונות. ואולי קצר הש"ס הברייתא ולא הביאה בשלימות. אח"ז מצאתי שכוונתי בזה להגבו"א. ועי"ל ע"פ דאיתא בתוספתא פ"א כל שאמרו אוכלין ושותין מבעו"י אסורין במלאכה ברחיצה כו'. כל אלו שאמרו אוכלין ושותין משחשיכה מותרין במלאכה ברחיצה כו'. אלמא דתליין כולהון אהדדי. אולם יש עוד חילוק בינם לענין אנשי משמר ואנשי ב"א בפרק דלקמן. ואולי בפלוגתא לא קמיירי. עוד יש חילוק ביניהם לענין עוברות ומיניקות לקמן (יד). ואפשר הואיל דגם בשבע לא היו מתענין לא חשיב להו:

שם (בסה"ע) הא לכל דבריהן כו'. נ"ל שהיה כתוב בר"ת לכ"ד והכוונה לעשרים וארבעה ובטעות פתרן המעתיק לכל דבריהן. וכן לקמן בדף הסמוך:

רש"י ד"ה אין הבוגרת. שהביאה ב' שערות. נ"ל למחוק מכאן ולהציגם למטה גבי הא נערה:

רש"י ד"ה זאת אומרת. מדמוקמינן כו'. עי' בגה"ש מה שהניח בצע"ג. ואנכי תמה דהלא במו"ק (יז ב) אמר ר"ח גופי' האי ז"א באמת על הברייתא. אשר לזאת נלע"ד שחיסר המעתיק בגמרות שלפנינו וצ"ל קודם הך ז"א דאר"ח. ת"ש דאר"א הכהן כו' התם בשתכפוהו כו' דתניא תכפוהו כו' כמובא למעלה (כדרך הש"ס בכ"מ דמאי דמביא ללישנא קמא לתיובתא או לסייע מביאם לל"ב להפך) וע"ז אומר ר"ח ז"א כו' וקאי על הברייתא כדאמר במו"ק ונכון בס"ד:

תד"ה מאי. ונדבות באות מן המעשר כדאמר וזבחת שלמים כו' גבי מעשר. עי' הגהות הב"ח. ועמש"כ במגילה (ח) בס"ד:

תד"ה ותסברא. עי' רש"א. ומש"כ דא"כ מאי כתבו כו' ע"ש. אי משום הא לא איריא דנ"ל דתיבת ותסברא שבתוך דבריהם הוא דבור חדש וכ"מ בהגהות הב"ח. ועכ"ז הוא מגיה על דרך הרש"א:

דף יד.

גמרא שבהן י"ח התרעות כו'. הקשה הגבו"א דהא כ"א הוו דגם בברכת גואל היו תוקעין כמבואר בפרק דלקמן ותירוצו דחוק. וכבר קדמו בהקושיא הלח"מ בפ"ד מה"ת הל' י"ז ותירץ דלא חשיב אלא הבאות מחמת ברכות הנוספות:

שם והתניא כו' חגב כו' מדצעקה בפה התרעה בשופרות. עי' בב"ק (פ ב) תד"ה על החגב שכתבו וי"ל דהתם בפה. וק"ל א"כ תסייע מתני' זו למ"ד התרעה בפה:

רש"י ד"ה מילי דצינעא. מתריעין בבהכ"נ וכ"ד נמי בבהכ"נ. ר"ל אלו היו מתריעין או מתפללין כ"ד בשלש שניות היו בבהכ"נ. אבל בשבע אחרונות היה הכל ברחוב כמבואר בפרק דלקמן ובר"פ בני העיר:

רש"י ד"ה בשופרות. וסתם תרועה פשוטה לפניה ולאחריה כו' על כל ברכה יבבא אחת. לקמן (טז ב) מבואר דבאחת היו תוקעין ומריעין ותוקעין ובאחת מריעין ותוקעין ומריעין וכן כולם. וכן תפס הלח"מ שם את הב"י בסי' תקע"ט בכזה ע"ש:

רש"י ד"ה כי פליגי בעננו. במתריעין דאמרינן בעלמא כו' והאי דקתני בעלמא מתריעין בעננו. ר"ל בעננו לבד ולא בשופרות וכן הבינו הגבו"א. והא דלא פי' כפשוטא דפליגי במתריעין דמתניתין שלפנינו וסובר דנכלל בה תרוייהו שופרות ועננו. משום דא"כ הוה א"ש גם לדידי' הא דלא היו מתריעין (ור"ל בשופרות ועננו) אלא צועקין (לבד). וכן לא הוה א"ש גם לדידיה הא דעל אלו מתריעין בשבת. ולחנם גמגם עליו בגבו"א:

דף יד:

גמרא מיתיבי אר"י אימתי כו' הכל לפי המקומות. לפמש"כ הגבו"א לעיל (דף ב) בד"ה הא לן דדוקא בעיר גרידא אמר רבי דבש"ת אבל לא במחוז כגון פומבדיתא וכל דסגי קבא דידה ע"ש. לא א"ש הקושיא מר"י דדילמא כוונתו דוקא על מחוז שלם:

שם ת"ש דתניא בשני מטין עם הערב. כצ"ל ועי' גירסת הרי"ף והרא"ש:

שם היו לו שני פתחים כו'. כה"ג במו"ק (יג ב) וע"ש:

שם אלא א"כ נענה כיהושע ב"נ שנאמר כו' קום לך כו'. בירושלמי פ"ב הל' ו' מבואר דיהושע נענה שא"ל הקב"ה קם לך (ח"ו כתיב) דרשינן ליה קם לך ההוא דאדכרת ר"ל מה שהזכרת ומה תעשה לשמך הגדול. ורש"י במגילה משמע דלא פירש כן:

רש"י ד"ה לגרמי. פירושו כאן תמוה. ובברכות (מח) וש"מ פירשו לנכון. [וע' בערוך ערך גרם הב'] :

רש"י ד"ה אבל ומנודה. דכתיב ולא תעטה על שפם. כ"נ דצ"ל:

דף טו.

גמרא אי הוה כתיב ישתחוו כדקאמרת השתא דכתיב וישתחוו כו'. כ"ה הגי' בע"י ומלות ושרים שרים ליתנייהו ונכון:

במשנה זכרונות ושופרות. מש"כ התוי"ט דריב"י דקאמר כל מקום כו' לא בא ללמד אלא על ר"ה ויו"כ של יובל כו'. נסתר ממש"כ בכ"מ מהתוס' דכתובות (ח) דלשון כל אינו נופל על פחות משלשה. ומש"כ עוד והאי קרא כו' כתיב גבי וביום שמחתכם ור"ה נקרא יום שמחה כו' ה"ל לאתויי ממש"כ הרא"ש בשלהי ר"ה בשם מר שר שלום בהא דהיו אומרים מועדים לשמחה בר"ה ע"ש:

רש"י ד"ה אפר מקלה. גנאי יותר מעפר סתם. מלת סתם נ"ל למחוק. עי' לקמן (טז) בפירושו ד"ה עפר סתם ועמש"כ שם:

דף טו:

במשנה לא היינו נוהגין כן אלא בשע"מ ובהה"ב. עי' בר"ן באורך. והתוי"ט כ"ע ואני שמעתי ולא אבין כו' ע"ש. ובמחכ"ת לא שת לבו להגירסא שמביא הר"ן בריש דבריו וענו אחריו אמן ואותה תפס לעיקר וע"ז סובב פירושו. גם מש"כ (לפי הבנתו) ועוד דא"כ בתרתי טעו. גם בזה ל"ד דלא טעו רק במה שענו בשכמל"ו ולפי טעותם זו שפיר עבדו במה שאמרו מי שענה אחר הברכות:

שם שלא להפקיע השערים. התוי"ט הביא לשון הרמב"ם בפי' מפני שאומר דלת העם כו' וכ"ע כלומר כו' ודוחק. ול"נ דכוונתו דלי השכל ונעדרי המדע:

גמרא והדר תני כאו"א נוטל ונותן בראשו. הגרי"פ הגיה דצ"ל נותן וכן לקמן. ואילו שת לבו לגי' הרי"ף והרא"ש במשנה נוטל ונותן וכ"ה במשנה שבירושלמי ה"ל להגיה יותר בהמשנה נוטל ונותן:

רש"י ד"ה אלא בשער מזרח. כשמתפללין בהר הבית כו'. שלא היו עונין אמן במקדש. מוכח דהר הבית ג"כ בכלל מקדש לענין זה. ולפי' הר"ן צ"ל דהיו מתכנסין בהר הבית להתפלל בז' תעניות וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מה"ת הט"ו. ואף דתנינן מוציאין אה"ת לרחובה של עיר וכו'. בהר הבית היה ג"כ רחוב כדכתיב אל הרחוב אשר לפני שער המים (נחמיה ח׳:א׳) והוא אחד משערי העזרה (מדות פ"א מ"ד) וביומא (סט ב) אר"ח שהיה בע"נ.

אבל ק"ל דהא שם (פסוק ו) כתיב ויברך עזרא את ה' אלהים הגדול (ועי' ביומא שם) וכתיב ויענו כל העם אמן אמן. ועל הרע"ב שנתן טעם לעניית בשכמל"ו במקדש לפי שהיו מזכירין שם המפורש. קשה דשהמ"פ לא היו מזכירין אלא בעזרה כדמוכח ביומא שם ובפרש"י. ובשכמל"ו היו עונין אף בהר הבית כמו שהוכחתי. ועוד קשה עליו לרב יוסף (ביומא שם) דמפרש הגדול שגדלו בשם המפורש ועכ"ז כתיב דענו אמן אמן:

רש"י ד"ה בלילות. שהרי ראו כו' ולא כבדה העבודה. תמוה דא"כ מאי פסקא. אבל באמת דאפילו כבדה וסייעום כיון דבלילה תו א"צ לסייע כדפי' לקמן בסמוך לכן מותרים:

בהגה"ה שבגליון צ"ל שמא יביאו רוב כו':

רש"י ד"ה ואם התחילו. דאע"ג כו' לא כתיב ביה יום משתה ושמחה. וכ"ע התוי"ט אבל פורים דכתיב ביה יום משתה ושמחה כיון דלא איקרי מועד כו' אע"ג דאיקרי יו"ט כו'. במגילה (ה ב) מסקינן דיו"ט לא קבילו עלייהו. אולם צריכין דבריו לשינויא קמא דשם. אמנם דבריו דחוקים. ול"נ דרש"י לא הוצרך לטעמי' אלא על ר"ח דאורייתא אבל חנוכה ופורים פשוט הואיל דמדרבנן נינהו:

רש"י ד"ה בגדולה. וידבר כו'. בגמרא כאן מביא פסוק אחר המוקדם. אבל בברכות הגי' בגמרא כפרש"י וע"ש ברש"א בח"א. ול"נ דמפסוק ראשון אין ראיה דא"א להוציא ב' דברים כאחד. אבל מפסוק זה דייק שפיר מדלא כתיב ואלעזר אלא ואל אלעזר אתא אל ופסקיה כדאמרי' בריש מגילה אי הוה כתיב כו' וט"ו כדקאמרת השתא דכתיב כו' ואת כו' ע"ש:

דף טז.

גמרא בכל צרתם לו צר. עי' רש"א בח"א שכ' דאיכא למ"ד ארוסה שגירשה מותר להחזירה. ובמחכ"ת שגה במאי דאיתא ביבמות (יא ב) לריב"כ המחזיר גרושתו מן האירוסין מותרת. אבל התם המכוון שנתארסה לשני כפרש"י שם וכדמוכח נמי שם (דף פח). ועי' בגיטין (דף פט) ובשו"ע אה"ע סי' מ"ו ס"ה. והא דכתיב ברה"פ כי יקח איש אשה ובעלה. הא דרשינן ליה להאי ובעלה בקדושין (ט ב) ע"ש. וכן אנכי תמה על מהרשד"ם שהביאו המל"מ בפ"י מהל' גירושין הכ"א שכ' דקרא דכי מצא בה ערות דבר בנשואה מיירי מדכתיב ובעלה ע"ש. ובזה נ"ל הא דפסיקא ליה להש"ס ביבמות (נט) דגרושה דכתיב גבי כ"ג איירי אף מן האירוסין הוא משום דעיקר דין גירושין כתיב בהאי פרשתא דכי יקח כו' דמיירי בארוסה לכן סתם גרושה וודאי קאי אהך. שוב מצאתי

בספרי שם דדריש לאסור ארוסה שגירשה לחזור מלא יוכל כו' הראשון ע"ש בפי' ז"א. ובזה יהי' דברי מהרשד"ם מיושבין (גם מהל"י מנ"ל דהמל"מ) ובעיקר דברי הרש"א שבעוה"ז לא היה דבוק בהשי"ת עם ישראל רק כארוסה אבל לעתיד יהיה לו דבוק עמם כנשואה. כן מבואר להדיא במ"ר שמות ספט"ו ע"ש:

שם א"ב עפר סתם. נ"ל דר"ל היכא דליכא אפר מקלה דומיא דא"ב קברי נכרים דבסמוך. אבל אי איכא אפר כ"ע מודו דעדיף טפי דאלת"ה למאי נקיט במתניתין אפר מקלה וכ"נ מפרש"י במשנה ומהר"ן בגמרא:

רש"י ד"ה למתבייש מאחרים. עי' רש"א שהביא מהר"ן דאדרבה מתבייש מאחרים קיל. וקשה דבסנהדרין שם מוכח להדיא כפרש"י ע"ש:

רש"י ד"ה נשא לבבינו. עם הכפים צריך לישא הלב לשמים. מפרש כפים מלשון כף יד. ומש"כ לשמים הוא מסיפא דקרא אל אל בשמים והרש"א בח"א לא הבין כן ע"ש:

תד"ה אפר. דאילמלי כו'. כצ"ל ביו"ד בסוף:

דף טז:

גמרא ואלא במקדש מהו אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מה"ע ועה"ע. הוא לשון הכתוב בד"ה (א טז לו) ע"ש:

שם ברוך גואל ישראל. עמש"כ בזה בברכות רפ"ט:

שם וחזן הכנסת אומר להם תקעו כהנים בני אהרן כו' הריעו הכהנים בנ"א כו'. לפלא בעיני על הגבו"א שמשבש הספרים במשנה וגורס בין בתקעו ובין בהריעו תרוייהו בני אהרן הכהנים ע"ש שלא נסתייע מכאן:

שם ת"ר על הראשונה הוא אומר כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה חזן הכנסת. וחוזר חזן כו' אע"פ שאמרו אותו זקן. נראה דלשון חוזר דחקו דמשמעו דחוזר וכופלו. ולע"ד יל"פ דהש"צ אומרו ורק פעם אחת אחר הברכה (עי' בר"ן) ולישנא דוחוזר הוא לפי שהפסיקוהו העם בעניית בשכמל"ו והחזן באמירת תקעו כו'. לכן אמר שאחר כך חוזר הש"ץ לתפלתו ואומר מי שענה כו':

רש"י ד"ה ואית דאמרי. כלומר איכא דמתני הכי. הס"ד ואח"כ מה"ד **וכן הנהיג. מנהג זה** (ר"ל האמור למעלה) אמקדש קאי (ר"ל דקאי אמקדש ואולי שכצ"ל בדבריו):

דף יז.

גמרא ת"ר מפני מה אמרו אנשי משמר כו' שמא תכבד כו'. בגבו"א לקמי' בד"ה אסור כו' כל אותו היום הב' משמע דפשוט אצלו דיותר מרביעית אסורין אף בלילות. וכוונתו

נראה משום דאמרי' לקמן דביותר מרביעית כש"כ ששינה משכרתו וא"כ לא יהיו יכולים לסייע למחרת ביום. והוא תימה דלפ"ז לא יהיה החילוק בין ימים ללילות אלא ברביעית מצומצמת. ובאמת הא דאמרי' דביותר מרביעית לא מהני שינה היינו כל שהוא אבל הרבה מפיגה כמש"כ הכ"מ בפ"א מהל' באהמ"ק ה"ה וכאשר יעיד ג"כ הנסיון. ולשון הרמב"ם שם אלא ישהה כו' ע"ש. וחשש דשמא תכבד אינו אלא משום קרבנות יחידים שמא ירבו להביא וז"א אלא לאחר תמיד של שחר ויש די שהות:

שם כל כהן שמכיר כו' אסור כו' כל אותו היום. מה שהקשה הגבו"א דליתסר נמי כל השבת בימים שמא תכבד כו' ע"ש. נ"ל דלק"מ דז"א אלא משום קרבנות יחידים כמש"כ בסמוך. והתוס' כתבו לקמן דחשש שמא יבנה אינו אלא משום קרבנות צבור שדוחין אה"ט:

שם רבי אומר כו' שתקנתו קלקלתו. עי' רש"א בח"א שכתב ולולי פרש"י נראה דל"פ רבי אלא בדלא מכיר כו' ע"ש. בעיקר פירושו נעלם ממנו שכבר קדמו הרמב"ם בפ"א מהל' באהמ"ק ה"ז ע"ש. אבל מש"כ דטעמא שמא אינו כהן לא מחוור דהא מיירי ביודע שב"א קבועין שם לפי הגירסא שלפנינו וגי' רש"י. והרמב"ם שם כתב טעם אחר. ובכ"מ שם נראה דיש השמטה וכצ"ל ובמכיר משמרתו ואינו מכיר משמרת ב"א שלו וכן באינו מכיר כו' אינו גורס כו': ונל"פ ע"ד הרש"א דרבי לא קאי רק על מי שאינו יודע שבתי אבותיו קבועין שם וכולה רבי היא (כה"ג מפרש הש"ס בכ"מ) ולכן א"ש מה שמדייק לקמן מאביי מכלל דרבנן אסרי ולא מייתי מרישא דברייתא להדיא ורש"י נדחק בזה:

רש"י ד"ה ובשעת מלחמה. ול"י מנא איתפריש כו'. עי' בר"ן. ומה שהוסיף רש"י מלכיות צ"ע מנ"ל הא דלא הוזכרו לא במשנה ולא כאן בדברי הגמרא וע"כ לא אמרינן להו אלא בר"ה וביובל:

רש"י ד"ה המכיר משמרתו. מיהויריב. כצ"ל ברי"ש וכן לקמן בסמוך:

רש"י ד"ה קבועין. שלא נתחלל ב"א שלו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה רבי אומר (בסופו). ולשמא יבנה ל"ח. (עי' עירובין מג ב) בתד"ה ואסור. ולהגבו"א אישתמיט התוס' הזה. אך מש"כ התוס' שם דאפשר דישן מעט. תימה דהא אמרינן לקמן דביותר מרביעית לא מהני:

רש"י ד"ה ומשמרות מתחדשות. ומשמרה שלא ראתו עד עכשיו ובאה כו'. כצ"ל:

תד"ה ויודע. דיין שבתוך הסעודה אינו משכר. הוא ירושלמי הביאו הרשב"ם בפסחים (קיז ב) במשנה וע"ש ובהגר"א באו"ח סי' תע"ג סק"ח:

דף יז:

גמרא אלא פרועי ראש מנלן. עמש"כ בזה במו"ק (כד) בס"ד:
שם ומינה מה שתויי יין דמחלי כו'. כצ"ל ועי' רש"י ד"ה ה"ג:
שם אף פרועי ראש דמחלי עבודה. הגבו"א הקשה א"כ אמאי שיירי' למחשבי' ברפ"ב דזבחים גבי הני דמחלי עבודה. ותימה דאמאי לא מקשה משתויי יין לכ"ע. ועוד דטרח למצוא מאי שייר דהאי שייר והאיכא שת"י. גם נראה דאישתמיטתיה דברי התוס' שם ד"ה זר ובמנחות (ו) ד"ה שקמצן:
רש"י ד"ה ה"ג ומינה כו'. **קשיא ל"ג כי גמירי כו'**. כצ"ל. ור"ל דל"ג כי גמירי כו' אלא קשיא ותו לא ועי' בפירושו בסנהדרין ודלא כהגרי"פ שם בהגהותיו:
רש"י ד"ה דר"ח. וקא בעי כו' ערל כו' מנלן ואר"ח כו'. כצ"ל:
תד"ה דבר. ערל שאסור באכילת קדשים דדרשינן כו' בג"ש תושב כו'. שם לא נאמר הג"ש אלא לתרומה ועי' תוס' שם ד"ה דפסח גופי':
בא"ד וי"ל דחלל יוכיח כו'. והא דברפ"ב דזבחים יליף תנא דבר"י לזר דמחלל עבודה בק"ו זה מבע"מ ול"א חלל יוכיח היינו כמש"כ התוס' שם בד"ה זר שאינו אוכל ע"ש וה"נ חלל אינו מוזהר. אבל הכא גבי ערל דלא מצינו בו ג"כ אזהרה שפיר איכא למימר חלל יוכיח. וכן לא"נ שכ' התוס' לקמן ל"ל טמא יוכיח כדאמר התם משום דהכא ל"ל הצד השוה שבהן שמוזהרין כהתם דהא ערל אינו מוזהר ע"ש תד"ה אף. ולא עמדתי על ס"ד הגבו"א שכ' שנעלם מהם הגמרא דזבחים הנ"ל: גם מש"כ דחלל אם עבד משנודע עבודתו מחוללת וע"כ לא מכשירינן אלא מה שעבד קודם שנודע ע"ש. אישתמיטתיה שגם דעת הרמב"ם בפ"ו מהל' באהמ"ק הל' י' כהתוס' וע"ש בכ"מ:

דף יח.

גמרא לימא מתשעה ביה ותמניא גופי' אסור דה"ל יומא כו'. הגבו"א הקשה מזה על גי' התוס' במנחות (סה) באיתוקם תמיד' דלא להתענאה ובחגא דשבועיא דלא למספד א"כ מאי פריך הכא הא איצטריך משום איסור הספד וכן הקשה השעה"מ בפ"א מהל' מגילה. ולכאורה היה נראה לישב דפריך אליבא דר"א דמשני לעיל וזה הואיל ומוטל בין ב' י"ט כו' ואפי' בהספד נמי אסור. הרי חזינן דאפי' הא' מב' י"ט אינו אסור אלא בתענית (לפי גי' התוס' הנזכר) כיון דהב' אסור אף בהספד גם יום הביניים אסור אף בהספד. ומכש"כ אם יש בו ג"כ איסור תענית מחמת עצמו וזהו דפריך ותמניא גופי' אסור כו' ור"ל והרי הוא ג"כ יום שלפני תשעה וא"כ יאסר אף בהספד. אבל זה בורכא דא"כ נ"מ

במאי דאמר מתמניא כדי לאסור גם השביעי בהספד. ורש"י דמקשה כזה אינו אלא על לשון הש"ס דאמר הנ"מ בתמניא גופיה:

רש"י ד"ה ל"נ אלא לחודש מעובר. כגון של"נ החודש יום ל' כו'. לכאורה מ"מ קשה תיפוק ליה דיהא אסור מספיקא שמא יבואו עוד היום עדים דהא ר"ח דאורייתא וספיקו לחומרא. (ולפמש"כ בס"ד בברכות (מט ב) א"ש ע"ש). ואולי כוונתו דלפי החשבון לא תוכל להתראות ביום ל':

רש"י ד"ה אכתי יומא תמניא. ואי קשיא כו' אכתי הוא אסור כו' משום קמי יומא כו'. לר"א דלעיל לא מקשה מידי אלא דהוא ז"ל אזיל לשיטתו דפי' במשנה לפניו אסור בהספד ודלא כר"א וכמש"כ הר"ן ע"ש:

בא"ד לאו פירכא הוא דהא יו"ט גופי' בטיל כו'. מה שהקשה הגבו"א מהא דקאמר השתא דאתית להכי כו' ע"ש. תמוה דהא התם לא הוי כ"ט גופי' יו"ט אלא דנאסר משום יום דלאחר כ"ח והרי לאחר הוא קיל מלפניו כדמוכח במתניתין. ורש"י לא קאמר אלא כגון ח' דהוה גופי' יו"ט ובטיל:

תד"ה ל"נ. וא"כ האי כ"ט ל"מ לאסרו כו'. עי' בגה"ש. ועי' נו"ב מ"ת חלק או"ח סי' צ"ג קצת ישוב לדבריהם:

דף יח:

רש"י ד"ה בני חמיסר. כגון שהלך לעיר כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אבל צמחים ששנו. תחת חטה יצא חוח כו'. הוא לשון הכתוב באיוב (לא מ):

בא"ד שכל חומר האחרונות נוהג בהן. ומתניתין דתני מתריעין הוה כמו וכו' ר"ל וכל מאי דחשיב לעיל (יב ב) במשנה אחר מתריעין דהיינו ונועלין כו' ועמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז:

דף יט.

במשנה על אלו מתריעין בכ"מ כו' ועל הארבה ועל החסיל. בתוס' ב"ק (פ ב) בד"ה על החגב נראה דהיה הגי' לפניהם כאן גם ועל הגובאי וגי' נכונה היא כדאיתא לקמן (ע"ב) בברייתא ומתריעין על הגובאי בכ"ש וכ"מ קצת בירושלמי דמפרש על מתניתין למה נקרא שמו חסיל כו' ולמה נקרא שמו גובאי כו':

שם אלמלא חוני אתה. כצ"ל בא' בסוף:

גמרא אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וצמחו וחזרו כו'. כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ול"ג וזרעו ולא צמחו. ונדחו דברי הגבו"א שהוכיח מזה דר"י משני בחסורי מחסרא:

שם ל"צ דאקון מ"ד כו' קמ"ל. עי' גבו"א באורך ומסיק דנ"ל מכאן דאין להתריע ולהתפלל ע"ד שאינו כו' אלא ע"פ הנס כו' מפורש הוא בירושלמי ה"ב יותר מכאן מעשה נסים ואין מתריעין על מע"נ:

רש"י ד"ה מתריעין בכ"מ. אם יראו באספמיא מתריעין בבבל כו'. וק"ל א"כ מאי רבותא דברייתא לקמן (כב) דאפילו חרב של שלום ופרש"י העוברת כו' להלחם במקום אחר. דתיפוק ליה דמשום ההוא מקום דהולכת להלחם בו יתריעו בכ"מ. וי"ל כיון דעדיין לא הגיעה לשם אין לנו להתריע מחמתו. או דמשפחה לגבירתה לא מתרעינן וי"ל עוד ואכמ"ל:

רש"י ד"ה המטורפת. מלשון טרף אבבא (**ברכות כח**). גם לקמן (כה) איתא וטרפא אבבא:

רש"י ד"ה ה"ק. דכולי יורה קרי ליה רביעה ראשונה. כ"נ דצ"ל. ור"ל דק"ל ראשונה נגד מלקוש. וכן לעיל (ו) איתא איזו היא רביעה ראשונה הבכירה כו' בינונית כו' אפילה כו' (עמש"כ שם) ועי' גי' הרא"ש כאן ומיושב ממה שגמגם עליו הגבו"א:

תד"ה נהרא. ויכולין להביא מזו לזו ע"י נהר מיקרי בצורת כו' מאחר שיכולין כו'. כצ"ל:

דף יט:

גמרא נהירנא כו' ד' סאין בסלע כו'. הוא שער הנהוג כדמוכח בפאה פ"ח מ"ז ובעירובין פ"ח מ"ב. ובמרדכי ר"פ הזהב משמע דהי' הגי' לפניו ארבעים סאה ובזה דחה דברי ר"ת שם. וצ"ע דנראה שהגי' שלפנינו יותר מחוורת וכמש"כ:

שם בצהרים שלח לו כו' במנחה שלח לו כו'. מוכח דזמן מנחה אינו בכלל צהרים ועי' בגבו"א. וסייעתא למש"כ בברכות (לא) בס"ד:

דף כ.

רש"י ד"ה שתיהן לקללה. אשר לא תמטיר עליה מוסב כו'. כצ"ל:

דף כ:

גמרא ולא הרהרתי במבואות המטונפות. עי' בגבו"א שכתב דריו"ח דאית ליה בהיה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש הוא משום דכתיב והיה מחניך קדוש וכשהוא מהלך ס"ל דאינו קרוי מחנה. וק"ל מהא דתניא (זבחים (ס ב). מנחות (צה)) בשעת סילוק מסעות כו' וזבים ומצורעים משתלחים חוץ למחיצה. אלמא דגם

בשעת הילוכם קרוים מחנה ואת והב דר"פ הרואה יוכיחו. ועי' זבחים (ר"ד קיז) בתד"ה אימא:

שם כי ה"ל מילתא דאסותא הוי מלי כוזא מיני' ותלי כו'. כצ"ל וכ"ה בע"י:

דף כא.

גמרא שמניחין חיי עולם ועוסקין בח"ש. כצ"ל וכ"ה בע"י:

רש"י ד"ה תנא ליה. שנה לפניו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה וראויין. שיש לו בנים הרבה. ר"ל לאותו המצוה. ואולי צ"ל שיש להם כו':

דף כא:

גמרא הוגללו הפרוכות הותרו זבין כו'. מה דמשמע מהגבו"א דר"א דדריש בפסחים (צה ב) יכול דחקו זבים כו' הוא ר"א בן שמוע תלמיד דר"ע לא ר"א בן הורקנוס. ל"י מנ"ל הא. וגם בכ"מ דהובאה הברייתא וכן במשנה שם איתא ר' אליעזר בי' וראב"ש הוא אלעזר בלא י'. גם מה שהבין דוכן מצינו בא"מ שבמדבר כו' הוגללו כו'. הכל מדר' יוסי שבברייתא לדעתי ז"א אלא דהיא הוספת רנב"י שמביא עוד ראיה מברייתא זו. וראיה לדבר דבמנחות מביאה סתם בלי הזכרת שם ר"י עליה. ובמכילתא פ' יתרו בפסוק במשוך היובל איתא להא דר' יוסי ולא נאמר שם הא דוכן מצינו:

שם ואית ליה דוכתא כו' דשדו ביה פשיטי דאית ליה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אל מול. שהשכינה עליו. הס"ד ומה"ד **נסתלקה. וגם כל ימות החורף כו' שהתה שכינה כו' כיום קבלת כו'**. כצ"ל. וכ"ה בע"י:

דף כב.

גמרא כי חזינא בת ישראל דיהבו נכרים עלה עינייהו כו'. כצ"ל:

שם אמרת לי זיל כו'. כצ"ל בלא ו':

שם אר"פ בכובי דציידי. כצ"ל בבי"ת וכ"ה בר"ן:

רש"י ד"ה שדפון וירקון. ומלא תנור דמתניתין להתענות. לכאורה נראה מזה דאזיל בשיטת הראב"ד שהביא הר"ן דהיכא דתני מתריעין היינו בלא תענית וכר"ע. וא"כ צ"ע על הר"ן שכ' דרש"י סובר דכל היכא דתני מתריעין מתענין ומתריעין קאמר. ועי' בהה"מ פ"ב מהל' תענית הלכה י"א:

דף כב:

גמרא מאי כי החליתי כו' מלמד שעשו כל גופו ככברה. עפרש"י. ולעד"נ דדריש החליתי כמו החלותי מגזרת הכפולים ושרשו חלל ור"ל שנעשה חלול ככברה כלשון המדרש בב"ר פ' פ"ב שהארץ חלולה ככברה:

שם שאלו את ר' אלעזר עד היכן כו'. כ"נ דצ"ל בלא י' והוא ר"א בן פדת:

רש"י ד"ה ת"ש. דקתני כי האי לישנא כו'. כצ"ל ותיבת חדא למחוק:

דף כד.

גמרא השולה דג מן הים כו'. הגבו"א מביא דברי התוס' בפ' הערל (פ) דהיכא דאיגלי מלתא למפרע לא חשיב התראת ספק והקשה עליהם ע"ש. והתוס' עצמם בנדה (מו ב) בד"ה ריו"ח לא ס"ל סברא זו וכאשר העיר בזה המל"מ בפי"ו מהל' סנהדרין ה"ד:

שם אלעזר איש בירתא. בע"י הגי' איש ברתותא. וכתב הגבו"א דמשמע וודאי דהיה בימי האמוראים. והנה מצאנוהו במשנה (אבות פ"ג מ"ז) ושם אמר דברים מכוונים לעובדי' דהכא ע"ש וכן בסה"ד הבין דזהו בעצמו הנזכר כאן. [ונזכר גם כן בערלה פ"א מ"ד ובטבו"י פ"ג מ"ד] . ואולי משום דלא הוזכר כאן בשם רבי. ושם ובברייתות הוזכר בשם רבי ולכן פסיקא ליה להגבו"א דזהו אחר:

שם כל מה דאייתי באכלבא שדיתי. נראה דצ"ל שדי ובע"י הגי' אסקיה:

רש"י ד"ה א"ל. ר"א. כל האומר דבר בשם כו'. הוא במגילה (טו) וש"נ:

רש"י ד"ה לשמואל הרמתי. שירדו גשמים כו' והטילו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אתו עבדי דבי נשיאה וקא כו'. כצ"ל:

דף כד:

גמרא א"ל מהא לא תיזבנון דמע"נ הוא כו'. מפרש"י לקמן (כה) ד"ה עד שנטלו משמע דמפרש דרב יהודה א"ל כן ודלא כגבו"א שכ' לקמן בד"ה אמר איכו דרב מרי אמר להו:

שם דכל מאן דבעיין כו'. נראה דצ"ל דכל מאי כו'. ובע"י ליתניה כלל:

שם בת קול יוצאת כו'. כתב הגבו"א דגיר' דהכא דליתא מהר חורב עיקר. כבר קדמו רש"י בזה:

רש"י ד"ה דחזא מידי. בעובדי. כצ"ל בבי"ת:

רש"י ד"ה א"ל מעשה נסים. וכמה כו'. כצ"ל בכ"ף:

דף כה.

גמרא תליסר נהרוותא כו' דכוון. כצ"ל. ועי' רש"א בח"א די"ג תריסר וכ' טעם לב' המספרים. ול"נ דתרווייהון רגילים בש"ס לגוזמא. עמש"כ בשבת (קיט):

רש"י ד"ה הא אנא. הוא איש אחר ואני איש אחר. כצ"ל ברי"ש:

דף כה:

גמרא עשרה מיני ארזים הם שנאמר כו'. מש"כ הגבו"א כבר קדמו רש"י:

שם וחכ"א בחרבה כו' בבינונית כו' בעבודה כו'. לכאורה הל"ל שיעור הג' בלחה:

שם ל"ק כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה. כוונת בשאינה עבודה דקאמר היינו בבינונית דלעיל והחשבון מכוון. כי כשיכנס בבינונית טפח כבר נכנס בעבודה טפח ומחצה לפי ערך החשבון דלמעלה. וכיון דבטפח מלמעלה טפחים מלמטה א"כ בטפח ומחצה (שהוא בהבינונית טפח) ג' טפחים מלמטה. והגבו"א במחכ"ת הוטעה כאן בחשבון ע"ש:

דף כו.

גמרא בששי תוצא הארץ כו'. כצ"ל וכן ברש"י:

רש"י ד"ה והשאר. ומוציאין ס"ת ביום תעניתם. ל"ד דגם ביום א' ובו' דאין מתענין קוראין בספר כדלקמן ועמש"כ לקמן (כז ב) בדבריו:

רש"י ד"ה וקורין אותה ע"פ. ובעי בגמרא מאי קאמר כו'. לפנינו ליתא כן:

בא"ד פרשה בנעילה ליכא. והתוי"ט הביא בשם הרמב"ם דגם בנעילה היתה קריאה. ונעלם ממנו שגם הרע"ב הולך בשיטתו שכ' במ"ד בד"ה קרבן מוסף "לא היו קורין שום פרשה בנעילה":

רש"י ד"ה כל יום שיש בו הלל. אותן שהיו בירושלים. לכאורה בהלל אין טעם לחלק בין ירושלים לשאר עיירות:

רש"י ד"ה קרבן מוסף. אין לך מוסף בלא ב' בהמות. אין זה אלא בשבת ובו בלא"ה לא היה מעמד כלל:

רש"י ד"ה זמן עצי כהנים. והיו מקריבין קרבן. והרמב"ם מסיים וזהו קרבן העצים וכ"כ בחבורו ספ"ו מהל' כהמ"ק. וק"ל דהא במנחות (כ ב) אמרינן קרבן מלמד שמתנדבין עצים כו' וכה"א כו' קרבן העצים ופרש"י וכה"א דעצים קרבן מיקרו. הרי דמפרשינן קרבן העצים דהמה גופייהו הוא הקרבן ומנלן דמביאין עמהם קרבן אחר. ועי' בגבו"א מש"כ בשם הריטב"א:

דף כו:

משנה ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. ועי' בגבו"א באורך. ומה שהעלה בסוף בקושיא מהא דאסור ללבוש ב"פ מגוהצין בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ובשלשים של איבול מותר והא לבישה אינה דבר של פרהסיא ע"ש. ל"י אמאי אינה דבר של פרהסיא כשהולך לבוש בשוק כל היום בהם ול"ד לאירוסין דאינו אלא בצינעא ואינו אלא שעה אחת:

גמרא ויש מהן ד' פעמים ביום. פרש"י יוה"כ. ולעד"נ דאף בתעניות מ"ל דהתנן לעיל (ספ"ב) אין גוזרין תענית כו' ואם התחילו אין מפסיקין. וראיה לפירושי מהא דתנא בתוספתא פ"ב תע"צ כהנים נו"כ ד"פ ביום. וגם המעמד אפשר דמתענה בר"ח וכ"נ ממתניתין וכש"כ לפי' הרמב"ם דבמעמדות היה בכ"י מוסף תפלה. ועי' בחבורו פ"ו מהל' כהמ"ק ובכ"מ שם:

רש"י ד"ה האידנא. במעמדות נמי מתענין כדלקמן. לכאורה הא משמע דלר"מ אפי' ביום א' ויום ו' דאינם מתענים מ"מ נו"כ בכל התפלות. ואולי כיון דדרבנן בעלמא היא כדמסקינן וגם אינה אלא חששה דשכרות לא חשו לפלוגי בין ימים דמתענים לשאין מתענים. ועוד דאפילו ביום שאין מתענים הואיל דעוסקין בתפלה ותחנונים אין לחוש כ"כ דימשכו בסעודתם וישתכרו:

רש"י ד"ה נעילה דליתא בכ"י. אלא ביום התענית. כצ"ל:

רש"י ד"ה כתפלת נעילה דמיא. דמנחתא כי הא ליתא בכ"י. ק"ל מהא דפירש בר"פ הקורא עומד במשנה ושבת במנחה סמוך לחשיכה הוא כו':

דף כז.

גמרא מר סבר עיקר שירה בפה כו'. עפרש"י ומשמע מיהא דלכ"ע השיר מעכב הקרבן והוא כר"מ בערכין (יא) ובזה מיושב פרש"י בע"ז (מז) ממה שהעירותי עליו שם:

שם ואומר ב"א אחד אחוז לאלעזר ואחוז אחוז לאיתמר. המקרא הזה נלאו המפרשים לפרשו. ועי' בבא"ח שאמר בזה דבר חכמה. אך עדיין לא פלטינן מקושיא. דמ"מ הוה עול לאיתמר והוא כשיצא גורל אחד לאלעזר וא' לאיתמר הגם שנשארו בקלפי ט"ו פתקין לזה כמו לזה הרי השני מאותו ב"א לאיתמר שיצא כבר הוא כמו שאינו כיון דאף אם יצא לא יהא נחשב למאומה. וכן כשיצאו עוד א' לאלעזר וא' לאיתמר יהיה השני לו כמו שאינו ולא נשאר לו רק י"ב שיוכלו לזכות. ולאלעזר י"ד וכן ביתר היוצאים. ולשיטתו ה"ל לתקן כן שיכתבו ט"ז פתקין לאיתמר בלא שם ב"א שלו אלא איתמר סתם והשמונה

הראשונים שיצאו מאתם יזכו כסדר צאתם ואח"כ יפילו הח' ב"א שלו ביניהם לבדם גורל. ולזה יש לכוין המקרא ב"א אחד אחוז לאלעזר ר"ל דלאלעזר היה אחוז שם הב"א שלו. ואחוז אחוז לאיתמר רצה לומר דלאיתמר לא היה אחוז שם הב"א שלו אלא איתמר סתם וזהו הוראת הכפל דפי' בכל פעם לא היה נאחז רק איתמר סתם. אבל באמת נראה דאין עול כלל לאיתמר אף את"ל כפשוטו שלא היה לאיתמר רק ח' פתקין לפי ההלכה שבידינו כל קבוע כמחצה על מחצה דמי:

שם ת"ר ד' משמרות עלו מן הגולה כו'. עי' רש"א בח"א שהקשה הא מצינו בסוף סוכה בלגה וישבב. ול"נ ליישב דלאחר שחלקו אותן ד' לכ"ד קראו להן שמות כשמות הראשונים. וכה"ג מצינו רפ"ה דשקלים גבי ממונים שהיו במקדש לפי' הרע"ב בשם רבותיו. ועי' בערכין (יג) בתד"ה משמרתו שהקשו כעין קושיית הרש"א ותירוצם השני שם הוא כעין תירוצי. אך לפ"ז יקשה לכאורה מאי מדייק הש"ס שם מזה דמשמרתו של יהויריב לא היה בבית שני. וי"ל לפי שתחלת הברייתא דשם הוא מגלגלין חובה ליום חייב כו'. משמע דר"ל דגם חוב המשמרה גרם לזה שיחרב הבית בשבתה בראשונה ובשניה לכן דייק שפיר דהא אף שנקראה בשם יהויריב מ"מ אנשיה היו אחרים ובזה נעזרתי קצת מהגבו"א:

רש"י ד"ה עיקר שירה בכלי. אבוב וכן בפ' החליל. אבוב היינו חליל כדאיתא בערכין (י ב) ועמש"כ בסוכה (נ ב):

רש"י ד"ה וימצאו בני אלעזר כו'. צריך להגיה לשון הפסוקים בדבריו כדאיתא בגמרא:

תד"ה אי מה. כיון דילפינן גז"ש. ל"ד דאינו אלא היקש:

בא"ד מדקא חזינן כו' ממשרת לבע"מ. כצ"ל:

תד"ה מ"ס. ולכך הכל כשרים כו' לומר שירה. ע"כ כוונתם על שיר דכלים. דשיר הפה דהוא עיקר וודאי אינו אלא בלוים כדמוכח מקראי דמייתי הגמרא בערכין (יא):

דף כז:

גמרא בא ידעי' ונטל חלקו כו'. פרש"י בערכין שכוון ידעי' ברוה"ק ועלתה איגרתו בידו כו' ע"ש. וזהו דוחק. ולעד"נ דבין הד' משמרות לא הוצרך עתה להגריל איזו תקדום דכבר זכו מימי דוד כפי הסדר שנשנו כאן ידעי' חרים כו' כמבואר בד"ה (א כד) רק לפי שעתה חלקו כל משמרה לשש היו צריכין כל שש ושש מכל משמרה להגריל ביניהן לבדן על סדרן. ולכן עשו ד' קלפ[י] ות ובכ"א הניחו השש מכל משמרה לבדן. בא אחד מידעי' להקלפי שהיו בה הששה חלקים ממשמרה שלו ונטל אותן בזאח"ז וכן כולם.

אבל ק"ל דחרים יכול לטעון דבבית ראשון זכה להיות השלישי כדאיתא בד"ה שם ועתה יהיה השביעי וכן יטעון אימר דהי' אז הט"ז ועתה הי"ט. דכה"ג איתא בירושלמי בפרקין דשמואל ואלין דבית שילה הוו שאלין בשלמא דנשיא כו' פלגין איקר לשמואל ואייתובינ' קדמיי עאל רב לתמן ופלג ליה שמואל איקר ואותבינ' קדמיי אמרין אלין דבית שילה אנן תינינין אנן וקבל עלויי שמואל מיתיב תליתאי ע"כ. ומזה הירושלמי ראיה לפסק הרמ"א בחו"מ ר"ס קע"א מתשובת הרא"ש כלל ה' סי' ז' בענין מקומות בה"כ ע"ש:

שם שאפי' יהויריב כו'. כצ"ל. וכן לקמי' ובפרש"י:

שם ותנן הקורא בתורה אל יפחות מג"פ. היא משנה ערוכה במגילה (כג ב) ונשתמטה מהגרי"פ:

רש"י ד"ה לא ידחה. ויהויריב בא כו' במקום משמר אחד. כ"נ דצ"ל בדלי"ת:

רש"י ד"ה בראשית בשנים. כהן ולוי קורין ביום תענית בראשית. תמוה דהא בראשית ביום הא' קרו לה ובו אין מתענין ועמש"כ ע"ד במתניתין:

דף כח.

גמרא בני סלמאי הנתופתי. גי' הרע"ב הנתוצתים וע"ש:

רש"י ד"ה מה הפרש. מ"ש כו'. לכאורה סותר א"ע למה שפי' במשנה ד"ה קרבן מוסף שכ' וכ"ש במנחה כו' ומשמע דגם בדר' יהושע הפי' כן. וכן פי' הרע"ב וע"ש. ופי' הגבו"א במשנה בדר' יהושע לא מחוור:

רש"י ד"ה בני עדן כו'. **והכי קרי ליה בס' שמואל כו'**. כצ"ל:

רש"י ד"ה הן הן בני יואב ב"צ. פלוגתא היא כו' וח"א זה יואב. עמש"כ במ"ר ס"פ מסעי אות כ"ז ובהשמטות אשר נדפסו שמה בס"פ שלח:

רש"י ד"ה ולר"י בני עדן. והדר קתני בני פחת מואב ובני עדן דלר"מ ולר"י היינו דוד כו'. כצ"ל:

תד"ה אי ר"מ. כי קאמר בעשרים בו בני פחת כו'. כצ"ל:

בסה"ד משום דר"י נימוקו עמו כו' ואפילו מחביריו. עי' עירובין (פג ב) בדבריהם ד"ה שבעה שכתבו להפך. ועי' מו"ק (יב ב) א"ל יחידאה היא ולא ס"ל כוותי' דתניא כלל ארשב"ג משום ר' יוסי כו' ושם עוד לימא שמואל כיחידאה ס"ל כו'. וזה יש לדחות דיל"פ שם דלרשב"ג קרי יחידאה ודלא כפרש"י שם דקאי אדר' יוסי ועמש"כ שם. ובבכורות (לז) אר"ח אמר רב אין הלכה כר' יוסי ופריך הש"ס פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים. אולם שם משני באמת מ"ד נימוקו עמו קמ"ל. וגם בעירובין (מז) אמרינן דרב ל"ל להני

כללי. ול"נ משום דמתניתין לא מצי אתיא לא כר"מ ולא כרי"ה המוזכרים בהנך ברייתות. אבל כר' יוסי דחדא ברייתא דזו או זו מצי אתיא. והברייתות פליגי אהדדי אליבי':

דף כח:

גמרא אלא דמנחה קרבן עצים דחו כו'. עי' הגהות הגר"א ז"ל:
שם י"ח יום בשנה כו' וי"ט של עצרת. כצ"ל ותיבת ראשון למחוק:
שם דכתיב ויקרא א"מ ביום השביעי. מפרש"י מוכח דל"ג לה ועמש"כ ביומא:
שם אתא ותבריהו ללוחות דכתיב ויהי כו'. כצ"ל:
תד"ה אמר. י"מ דאמנהג לא מברכינן וכ"מ כו'. כנ"ל דצ"ל ותיבת מהכא למחוק:

דף כט.

גמרא תניא כשחרב טורנסרופוס כו'. עי' בגליון גי' הטור שחרש טורנוסרו'. וכ"ה במדרש איכה בפסוק ממרום שלח אש:
רש"י ד"ה אר"ח. וחדש של כ"ט ימים שאכלו בשר. עי' גבו"א. ונ"ל עוד ראיה מגמרא בכורות (מט) דמוכח להדיא דחדש היינו שלשים יום ע"ש ובפרש"י:

דף כט:

גמרא אר"נ ל"ש אלא לכבס וללבוש. הגבו"א פי' דלדידי' המכובסין קודם לשבוע זה שרי ללבוש ע"ש. ותימה שנעלם מכת"ר דברי הרא"ש שכ' להפך:
שם וגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם. כתובות (י ב):
רש"י ד"ה וכן עט"ב שח"ל בשבת. שהיה אוכל הוא ושריו ס' כר סלת. בקרא (מלכים א' ה' ב) כתיב שלשים כר סלת וששים כר קמח. גם מש"כ הוא ושריו צ"ע מב"מ (פו ב):
תד"ה בשני. מכאן מוכיח ר"ת כו'. עמש"כ במגילה (כג):
הגבו"א בד"ה ח"ל בא' בשבת כתב דבהא דבחמישי מותרין מפני כה"ש כל המפרשים לא חילקו בזה בין כיבוס לתספורת. ותמיהני דאישתמיטתי' הג"א בסי' ל"ב שכ' דלספר אסור אפילו בחמישי כו' ע"ש. ובירושלמי משני על הא דמקשה למ"ד דלכבס ולהניח מותר מהא דקתני ובחמישי מותרין כו' (כדמקשה בגמרתינו) לתספורת הושבה. הרי מפורש דמותר. וי"ל דס"ל להג"א הואיל דבש"ס דילן לא תירץ כן מוכח דס"ל דאסור. ועוד נ"ל דטעמא דהג"א דאוסר תספורת הוא משום דנהנה בה מיד וע"כ לא שרי אלא לכבס ולהניח עד השבת אבל ללבוש מיד כגון שאין לו אלא חלוק א' אסור. אך ז"א אלא למ"ד דאף להניח אסור אבל למ"ד דשרי להניח א"כ ע"כ הא דבה' מותרים היינו אף

ללבוש מיד כדמשני בגמרא דילן ואף שנהנה מיד שרי א"כ ה"ה לספר שרי ולפ"ז ב' התלמודים מתאימים. וראיתי להמ"א סי' תקנ"א סקי"ד שכ' טעם אחר לאיסור תספורת להג"א ע"ש ומש"כ נראה נכון בס"ד: ומש"כ הגבו"א בד"ה אמר לך שמואל. בדברי רשב"ג ובהירושלמי דאמר ט"ב שח"ל בשבת ונדחה ב' שבתות מותרים. עמש"כ בזה בחדושי להשו"ע סי' תקנ"א במ"א סקט"ז בס"ד:

דף ל.

גמרא [**אר"י כיצד משנה אם היה רגיל לאכול ב' תבשילין יאכל מין אחד**. לכאורה רשב"ג לאקולי בא על ת"ק ואומר דא"צ אלא לשנות וכדמסיים היה רגיל לשתות י' כוסות שותה ה'. ונ"פ דר"ל של יין וכחכמים בברייתא הסמוכה וא"כ הכי הל"ל היה רגיל לאכול ג"ת יאכל ב' דבזה דקאמר גם הת"ק מודה. לכן נ"ל דט"ס הוא וצ"ל מין אחר ברי"ש. ור"ל דישנה מאותן ב' מיני תבשילין שרגיל בהן מין א' מהן למין אחר (ועי' גי' הרי"ף והרא"ש) וכ"מ מפרש"י לקמן בד"ה וחכ"א ישנה. ומצאתי און לי בירושלמי דקאמר מהו ישנה יחלף ודלא כפי' הק"ע ימעט שאין זה משמעו:

ברא"ש סי' ל"ד ונהגו עמא למימר בבונה ירושלים כו'. נ"ל דאם סיים הברכה אף דקי"ל בשו"ע סי' רצ"ד ס"ד דאין לו לחזור בדברים שאין מחזירין. ודעת המ"א בסי' קי"ד סק"ח דגם אין לומר שם ההזכרה לבדה וכ"מ שם דעת הרב"י וכ"ה דעת הרשב"א הביאו הרש"ל בס"פ תה"ש. מ"מ בכאן יאמר נחם בלא חתימה. דהגר"א ז"ל בשנ"א פ"ד דברכות מ"ג כ' דנוסח הירושלמי היה צמח דוד נכלל בבונה ירושלים ולכן שייך לומר גם עמה נחם. (ועי' בשו"ע בריש סי' קי"ט ובב"י שם ותראה דטוב יותר לאומרו בסוף את צמח קודם החתימה) ועוד דדעת המע"מ שם אות ז' דגם בכה"ד שאין מחזירין יאמר אותן אחר שסיים הברכה (וזהו כדעת הר"ר אלחנן לפי' הרשב"א שם בדעתו) וכש"כ בנחם שיש מחלוקת בין האחרונים אם לאמרו בעבודה או בהודאה עמש"כ בחדושי השו"ע סי' תקנ"ז] :

גמ' כל שאינו משום ט"ב מותר לאכול בשר כו' ומותר לרחוץ. כ"ה בתוספתא וברא"ש סי' ל"ח:

שם רי"ש בר"י כו' כ"ש שמותר לאכול מותר לרחוץ. כצ"ל ותיבת בשר ל"ג כמש"כ רש"י וכן ליתא בתוספתא וברא"ש ובר"ן:

דף ל:

גמרא תנ"ה (ברי"ף ורא"ש ליתא תיבות נמי הכי) רשבג"א לעולם כו' כדי שיתענה. נראה דהש"ס כוון להברייתא דלעיל (י ב) אלא שהביאה בקוצר כמו שמצינו כן רבות. ויל"פ גי' שלפנינו (תנ"ה) ור"ל דתניא נמי דלענין תענית קאמר כן ולפרש מלת לעולם דאמר במתניתין דמשמעו דבא לרבות עוד כיוצא בו:

שם תנ"ה כל האוכל בשר כו'. ברי"ף ורא"ש ליתא לתיבות תנ"ה. וי"ל קצת ע"ד שכתבתי בסמוך:

שם תנ"ה מודה ר"י כו'. עמש"כ בביצה (טז):

תד"ה כל. דתוספת יוה"כ מה"ת כו' וכתיב בעצם היום הזה. נראה דיכוונו לתנא דעצם עצם ביומא (פ"א) ע"ש כל הסוגיא:

רש"י ד"ה ממנו. לא גזרו אלא מהם אבל מבניהם כו'. כצ"ל ותיבת ממנו למחוק:

רש"י ד"ה שכלו. תמהו ואמרו כו'. וכ' התוי"ט ותמיהתם כו' וסברו כו' יתחילו משנה שהיה בה שלוח מרגלים כו'. אבל השי"ת התחיל החשבון מזמן יציאתם ממצרים כו'. תמוה דגם לפי חשבון זה עדיין ה"ל למות בשנה זו שהיא שנת המ' ליצ"מ. ועיין בזה באורך בתוספות בבא בתרא (קכא) ובמפרשים שמה:

דף לא.

גמרא בת כ"ג מבת סגן כו'. משמע דסגן חשוב טפי ממשוח מלחמה ובהוריות (יג) מבואר להיפך ע"ש ויל"ק. ועוד ק"ל דהתם חשיב עוד מדרגות אמרכל גזבר ראש משמר ראש ב"א ומדוע דלגם הכא. ודע דבירושלמי איתא בתו של מלך שואלת מבתו של כ"ג ובתו של כ"ג שואלת מבתו של מלך:

רש"י ד"ה מלכרות. לפי שהן לחין ומאותו הזמן אין כח בחמה לייבשם וחיישי' כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה משוח מלחמה. הוא הכהן המכריז כו' מי האיש הירא כו'. צ"ע דהא איתא (בסוטה מג.) דזה שוטר מדבר ושוטר משמיע:

תד"ה מאי. אלא נראה כו' ומ"ה קבעי גמ' כו'. כצ"ל:

סליק מסכת תענית